

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут агроекології та землеустрою
Кафедра агрохімії, ґрунтознавства та землеробства

05-01-212М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Вступ до фаху»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Агрономія» спеціаль-
ності 201 «Агрономія» денної та заочної форм навчання з
елементами дуальної освіти

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІАЗ
Протокол № 11 від 07.02.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних робіт та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вступ до фаху» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Агрономія» спеціальності 201 «Агрономія» денної та заочної форм навчання з елементами дуальної освіти. [Електронне видання] / Кучерова А. В. – Рівне : НУВГП. 2024. – 19 с.

Укладач: Кучерова А. В., старший викладач кафедри агрохімії, ґрунтознавства та землеробства ім. С.Т. Вознюка.

Відповідальна за випуск: Колесник Т. М., кандидат сільськогосподарських наук, доцент, завідувачка кафедри агрохімії, ґрунтознавства та землеробства ім. С.Т. Вознюка.

Керівник групи забезпечення

Освітньо-професійна програма «Агрономія»
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент

Колесник Т. М.

© А. В. Кучерова, 2024

© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Зміст освітньої компоненти.....	4
2. Рекомендації до виконання практичних робіт.....	8
3. Рекомендації здобувачам освіти які навчаються за дуальною формою.....	11
4. Приклади тестів для самоконтролю знань.....	11
5. Рекомендації до виконання самостійної роботи.....	16
6. Рекомендована література.....	17
7. Інформаційні ресурси.....	19

Вступ

Мета вивчення дисципліни „Вступ до фаху” полягає в ознайомленні зі змістом освітньо-професійної підготовки фахівця за спеціальністю «Агрономія»; формуванні системи понять про закономірності розвитку агрономічних знань, створенні уявлення про сільське господарство.

Завдання викладання дисципліни “Вступ до фаху ”:

-ознайомити студентів з виробничими функціями, типовими задачами діяльності та уміннями фахівця за спеціальністю “Агрономія”;

-ознайомити студентів з кредитно-трансферною системою організації навчального процесу у вищих навчальних закладах;

- розкрити основні закономірності розвитку знань про ґрунти, живлення рослин, удобрення в різні історичні епохи, тенденції розвитку агрономічних знань в 21 столітті;

- сформувані уявлення про структуру сільського господарства і особливості його функціонування

Дана освітня компонента формує наступні компетентності:

-здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з агрономії, що передбачає застосування теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та відповідністю зональних умов;

-здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

-здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

-знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

-здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Також забезпечує досягнення запланованих програмних результатів навчання:

-аналізувати основні етапи і закономірності історичного розвитку для формування громадської позиції;

-прагнути до самоорганізації та самоосвіти;

-проводити літературний пошук українською та іноземною мовами та аналізувати отриману інформацію.

1. Зміст освітньої компоненти

Тема 1. Загальна характеристика спеціальності Агрономія

Область професійної діяльності. Об'єкти професійної діяльності. Види професійної діяльності. Задачі професійної діяльності. Вимоги до результатів засвоєння програми. Структура програми підготовки фахівця за спеціальністю «Агрономія». Основні агрономічні посади. Поняття про систему агрономічних наук

Запитання для самоперевірки знань:

1. Що є областю та об'єктами професійної діяльності агрономів?
2. На яких посадах згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України: Класифікатор професій (ДК 003:2010) та International Standard Classification of

Occupations 2008 (ISCO-08) випусник з професійною кваліфікацією «бакалавр з агрономії» може працевлаштуватися?

3. Назвіть особливості освітньої професійної програми за якою ви навчаєтеся.
4. Що таке агрономія?
5. Наведіть перелік наук, що входять до складу агрономічних.

Тема 2. Система Вищої освіти в Україні.

Закон України “Про вищу освіту”. Рівні, ступені, кваліфікації вищої освіти. Організація навчального процесу у закладах вищої освіти. Форми, методи навчання. Кредитно-трансферна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Запитання для самоперевірки знань:

1. Охарактеризуйте перший (бакалаврський) рівень вищої освіти згідно Закону України “Про вищу освіту”.
2. Основні принципи кредитно-трансферної система організації навчального процесу.
3. Наведіть підстави для відрахування здобувача вищої освіти, підстави для академічної відпустки згідно Закону України “Про вищу освіту”.
4. Які є права та обов’язки у здобувачів вищої освіти згідно Закону України “Про вищу освіту”.

Тема 3. Інформаційні ресурси.

Платформи агрономічних знань. Фонд наукової бібліотеки НУВГП. Репозиторій. Топ-10 аграрних інтернет ресурсів в Україні.

Запитання для самоперевірки знань:

1. Що таке інформаційні ресурси?
2. Класифікація інформаційних ресурсів.

3. Охарактеризувати структуру Наукової бібліотеки НУВГП.
4. Якими є основні принципи роботи з пошуковими каталогами?
5. Наукометричні бази Web of Science та Scopus, як отримати доступ?
6. Порівняйте структуру сайтів Топ-10 аграрних інтернет ресурсів в Україні.

Тема 4. Сільське господарство як галузь матеріального виробництва.

Особливості і значення сільськогосподарського виробництва. Структура сільського господарства. Призначення і завдання сільського господарства. Світове сільське господарство. Центри походження сільськогосподарських культур

Запитання для самоперевірки знань:

1. Назвіть особливості сільськогосподарського виробництва.
2. У чому полягає зональна спеціалізація сільського господарства світу?
3. Які основні центри походження культурних рослин?
4. Яка географія виробництва й експорту найважливіших зернових культур (пшениця, кукурудза, рис)?

Тема 5. Історія розвитку знань про ґрунт, ріст та живлення рослин до XX століття

Накопичення емпіричних знань про ґрунти і живлення рослин. Агрикультура в X –XVII століттях. Гіпотези живлення рослин. Формування наукових основ агрономії в XVIII–XIX століттях.

Запитання для самоперевірки знань:

1. Охарактеризуйте вчення греків та римлян про ґрунт та рослини в V–I століття до н.е.
2. Наведіть перелік теорій живлення рослин.

3. Наведіть основні положення досліджень вчених XVIII-XIX ст. пов'язаних з вивченням ґрунтів, рослин, добрив.

Тема 6. Історія розвитку агрономічних знань в XX-XXI столітті в світі та Україні

Створення дослідних полів і науково-дослідних станцій наприкінці 19 початку 20 століття. Доробок українських вчених з теоретичного і практичного ґрунтознавства О.Н. Соколовський та інші. Агрохімічні дослідження О.І. Душечкіна, П.А.Власюка та інших. Доробок українських в сучасній агрономічній науці. Сучасні технології в агросфері.

Запитання для самоперевірки знань:

1. Наведіть перелік дослідних полів і науково-дослідних станцій створених наприкінці 19 початку 20 століття.
2. Проаналізуйте напрями наукової діяльності В.М. Ремесло, А.Г. Терниченка, Г.М. Висоцького. Д.Г. Віленського В.Р. Вільямса, Д.М. Прянішнікова.
3. Охарактеризуйте сільськогосподарську освіту і науку в Україні та світі в XX -XXI столітті.
4. Наведіть приклади успішних практик використання наукових розробок в сільському господарстві.

Тема 7. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України на сучасному етапі.

Стратегічні задачі забезпечення продовольчої безпеки країни та конкурентоспроможності агропромислового комплексу на внутрішньому та зовнішньому ринках. Підвищення якості та безпечності продовольства у контексті світових вимог.

Запитання для самоперевірки знань:

- 1.Охарактеризуйте міжнародну продовольчу безпеку в контексті проблем і викликів світової економіки та структурних змін у світовому виробництві та споживанні.

2. Які реальні та потенційні загрози міжнародній продовольчій безпеці?
3. Які місце та роль України в контексті міжнародної продовольчої безпеки?

2. Рекомендації до виконання практичних робіт

Практична робота № 1.

Можливості професійної реалізації за отримання відповідних компетентностей за спеціальністю Агрономія

Мета роботи: ознайомитися з кваліфікаційними характеристиками працівників сільського господарства.

Рекомендована література[8,15,25]

Завдання

1. Ознайомитися з Національним класифікатором України "Класифікатор професій". Дати визначення поняттям: робота, кваліфікація, професія. Навести класифікацію професій і професійні назви робіт пов'язані з сільським господарством
2. Використовуючи Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 2. Сільське господарство та пов'язані з ним послуги навести комплекс завдань, обов'язків, кваліфікаційних вимог до працівників сільського господарства.
3. Провести моніторинг запитів на фахівців агрономічного профілю та відповідні оплати праці в аграрному секторі і представити результати.

Практична робота № 2.

Академічне письмо. Академічна доброчесність.

Мета роботи: оволодіння ключовими компетентностями академічної грамотності та формування академічної культури

Рекомендована література [14, 22,26]

Завдання

1. Пройти онлайн- курс Академічна доброчесність в університеті. URL <https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/>. Отриманий сертифікат завантажити на платформу Moodle.

2. Ознайомитися з правилами цитування й оформлення покликань. Написати твір на запропоновану тему обсягом 1 сторінка формату А4. У творі потрібно процитувати не менше 3 джерел та зробити на них прикінцеві покликання.

3. Ознайомитися з методологією бібліографічного пошуку, роботою з каталогами, електронними ресурсами. Укласти бібліографію до відповідної теми з використанням алфавітних і систематичних бібліотечних каталогів, електронних ресурсів. Список повинен містити щонайменше 10 позицій.

Практична робота № 3.

Аналіз інформаційних ресурсів за агрономічною тематикою

Мета роботи: ознайомитись з видами, структурою та змістом інформаційних ресурсів.

Рекомендована література [11,12,15-24]

Завдання

1. Ознайомитися з новинними, аналітичними інтернет ресурсами за аграрним напрямом, наприклад видання агромедіа холдингу Latifundist Media URL: <https://latifundist.com/kompanii/2114-latifundist-media>, сайт для агрономів Superagronom. URL: <https://superagronom.com> та іншими ресурсами. Скласти перелік з 10 інтернет ресурсів офіційних, державних приватних.

2. Підготувати огляд статей, інтерв'ю які вас найбільш зацікавили у вигляді презентації з інфографікою.

3. Виступити з доповіддю.

Практична робота № 4.

Рослинництво як галузь сільськогосподарського виробництва.
Мета роботи: Ознайомитися з класифікацією культурних рослин.

Рекомендована література [1,5,6,7,11,12,13,15]

Завдання

1. Навести класифікацію культурних рослин.
2. Використовуючи дані сайту Державної служби статистики України, наведіть інформацію щодо обсягу виробництва, урожайності та посівної площі основних с/г культур за областями України в динаміці за відповідні роки.

Практична робота 5

Модернізація агробізнесу за допомогою цифрових технологій

Мета роботи: ознайомитись з основними цифровими технологіями, рішеннями, продуктами в агросфері.

Рекомендована література [15-24]

Завдання

1. Проаналізуйте інформаційні системи та цифрові технології, що використовуються в агробізнесі.
2. Навести приклади інформаційних продуктів, що використовуються в сільському господарстві.
3. На прикладі одного з агропідприємств проаналізуйте ефективність ІТ рішень.
4. Наведіть інформацію щодо 5 start up проєктів за аграрною тематикою.

3.Рекомендації здобувачам освіти які навчаються за дуальною формою

Здобувачі освіти, які навчаються за дуальною формою навчання можуть виконувати практичні роботи на основі даних свого підприємства. Виконані завдання здобувач освіти захищає на прилюдному захисті в кінці семестру з обов'язковою присутністю представника підприємства.

Рівень оволодіння здобувачем освіти теоретичного матеріалу з курсу оцінюється на проміжних контролях (модулях) шляхом тестування в системі Moodle.

4.Приклади тестів для самоконтролю знань

1.Бакалавр - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить кредитів ЄКТС.

- 120-160
- 180-240
- 280-340
- 60-120
- 260-300

2. Провідною групою сільськогосподарських культур є які займають близько половини всіх орних земель.

- коренеплоди
- кормові трави
- технічні
- зернові
- олійні

3. Найважливіші зернові культури –, які називають «трьома хлібами людства».

- ячмінь, овес і пшениця
- нут, пшениця і кукурудза
- сукупність озимих зернових
- сукупність ярих зернових
- пшениця, рис і кукурудза

4. Наука, що вивчає процеси живлення рослин, застосування добрив з метою покращення родючості ґрунтів та підвищення врожайності с.-г. культур:

- землеробство
- генетика
- ґрунтознавство
- агрохімія
- рослинництво

5. Наука, що вивчає біологію культурних рослин і технологію їх вирощування:

- агрохімія
- ботаніка
- фітопатологія
- рослинництво
- землеробство

6. Основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є:

- лабораторне заняття, навчальна практика, лекція
- консультація, екзамен, виробнича практика
- екзамен, лабораторне заняття, лекція
- лабораторне заняття, лекція, консультація
- навчальна практика, лабораторне заняття, практичне заняття

7. Освітній процес у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами:

- освітньо-науковою, практичною, освітньо-професійною
- теоретичною, практичною, самостійною
- контрольні заходи, практична підготовка, самостійна робота, навчальні заняття
- навчальною, освітньо-професійною, освітньо-науковою
- освітньо-науковою, практичною, теоретичною

8. Вчення греків про ґрунт досягло розквіту в V – IV ст. до н.е. і було пов'язано з іменами таких вчених, як:

- Колумела, Феофраст
- Катон, Варон

- Пліній, Колумела.
 - Феофраст, Ксенофонт
 - Архімед, Арістотель
9. Першим помітив і підкреслив роль бобових рослин як добрив:
- Колумела
 - Катон
 - Пліній
 - Феофраст
 - Арістотель
10. Кто з давньоримських вчених запропонував класифікацію добрив – першу в історії науки, наскільки нам відомо?
- Феофраст
 - Катон
 - Пліній
 - Колумела
 - Арістотель
12. Як слід розподіляти гній на схилі ріллі?
- у верхній частині схилу треба класти менше гною, у нижній – більше
 - у верхній і нижній частині схилу треба класти однакову кількість гною
 - рівномірно
 - у верхній частині схилу треба класти більше гною, у нижній – менше
 - не слід застосовувати гній в верхній частині схилу
13. Чим живляться рослини, на думку Бернара Палиссі?
- водою
 - солями
 - гумусом
 - повітрям
 - мікроорганізмами
14. Кому з вчених належить гіпотеза живлення рослин водою?
- Бернару Палиссі
 - Френсісу Бекону

- Альбрехту Даниелю Теєру
 - Адаму Кюльбелю
 - Колумелі
15. Закон повернення елементів живлення формулюється так:
- для запобігання виснаження ґрунту потрібно повертати всі елементи живлення, винесені врожаєм
 - всі хімічні елементи, поглинуті рослинами повертаються в ґрунт з гноєм
 - для запобігання виснаження ґрунту потрібно повертати зольні елементи, винесені врожаєм
 - для забезпечення сталих врожаїв необхідно повертати в ґрунт всі мікроелементи, поглинуті рослинами
 - для забезпечення сталих врожаїв необхідно повертати в ґрунт всю воду, поглинуту рослинами
16. Основними завданнями агрономії є розробка :
- енергозберігаючих технологій вирощування культурних рослин
 - ґрунтозахисних технологій вирощування культурних рослин
 - екологічно безпечних технологій вирощування культурних рослин
 - балансових методів вирощування культурних рослин
 - конкретних технологій вирощування культурних рослин
17. Для росту, розвитку і формування певного врожаю рослинам потрібні певні умови, тобто фактори життя:
- світло
 - тепло
 - вода
 - повітря
 - поживні речовини
18. За твердженням Р.Вільямса, “вчення про ґрунтовий покрив як про самостійну категорію природних тіл виникло в результаті творчої роботи трьох вчених:
- В.В.Докучаєва
 - П.А.Костичева
 - М.М.Сибірцева

- Д.М. Прянішнікова
- В.І. Вернадського

19. Родючістю називають здатність ґрунту забезпечувати рослини
..... протягом їхнього життя

- водою
- повітрям
- мікроорганізмами
- вітамінами
- поживними речовинами

20. В сукупність агрономічних наук не входять

- біофізика
- ботаніка
- агрохімія
- землеробство
- генетика

21. В науковий доробок А.Є. Зайкевича входить:

- розробив спосіб рядкового внесення добрив під культури
- ввів в наукову термінологію чорнозем
- акліматизував гібридний сорт люцерни
- ввів в наукову термінологію солонець
- створив карту ґрунтів

22. Загальне землеробство - наука, що вивчає:

- системи обробітку ґрунту
- сівозміни
- добрива
- мінеральну частину ґрунту
- системи землеробства

23. Світові лідери з виробництва льону-довгунцю

- європейські країни
- Китай, Індія, Пакистан
- Франція, Німеччина, Польща
- азійські країни
- США, Бразилія, Греція

24. Головними завданнями Болонського процесу є:

- підвищення якості освітніх послуг та набуття європейською освітою конкурентних переваг
- формування єдиного ринку праці вищої кваліфікації у Європі
- розширення мобільності студентів та викладачів
- видача стандартних дипломів
- Не має правильної відповіді

25. Слово "агрономія" грецького походження і складається з двох слів "агрос" і "номос" які в перекладі означають:

- поле" і "знання"
- поле" і "закон"
- ґрунт" і "рослина"
- життя" і "рослина"
- добриво" і "знання"

26. Світові лідери з виробництва льону-довгунцю

- європейські країни
- Китай, Індія, Пакистан
- Франція, Німеччина, Польща
- азійські країни
- США, Бразилія, Греція

27. Головними завданнями Болонського процесу є:

- підвищення якості освітніх послуг та набуття європейською освітою конкурентних переваг
- формування єдиного ринку праці вищої кваліфікації у Європі
- розширення мобільності студентів та викладачів
- видача стандартних дипломів
- Не має правильної відповіді

5. Рекомендації до виконання самостійної роботи

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів освіти *денної/дуальної* форми навчання:

- підготовка до аудиторних занять – 0,5 год./1 год. занять = $0,5 \cdot (20 + 10) = 15$ год.

- підготовка до контрольних заходів – 6 год. на 1 кредит ЄКТС = $6 \cdot 3 = 18$ год.

- опрацювання окремих тем програми або її частин, які не розглядаються на лекціях – $60 - 15 - 18 = 27$ год.

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів освіти *заочної* форми навчання:

- підготовка до аудиторних занять – $(8+2) \cdot 0,5$ год. = 5 год.

- підготовка до контрольних заходів – 6 год. на 1 кредит ЄКТС = $6 \cdot 3 = 18$ год.

- опрацювання окремих тем програми або її частин, які не викладаються на лекціях – $82 - 5 - 18 = 59$ год.

Оцінка рівня освоєння здобувачами освіти питань, які виносяться на самостійне опрацювання проводиться на модульних контролях.

Теми для самостійної роботи

1	Організації, установи, підприємства агрономічного профілю.
2	Права і обов'язки студента ВНЗ. Відрахування, переривання навчання, поновлення та переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах.
3	Агро в смартфоні.
4	Тваринництво як галузь сільськогосподарського виробництва.
5	Соціально-економічна трактовка ґрунту. Створення агрономічних товариств.
6	Історія сільськогосподарської освіти в Україні.
7	Аграрні компанії України

6.Рекомендована література

1. Введення до спеціальності : навч. посіб./ Примак І. Д. та ін. К. : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.07.2023).

3. Вергунов В. А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки. К. : Аграрна наука, 2006. Кн.12. 492 с.

4. Каденюк О. С. Аграрна історія України з найдавніших часів до сьогодення : навч. посіб. для студентів. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2018. 310 с.
5. Кодекс кращих сільськогосподарських практик / А. Даниляк, М. Дячук. Київ : ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія», 2022. 23 с. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/kodeks-krashyh-sg-praktyk.pdf>
6. Куценко О. М., Дмитришак М. Я., Ляшенко В. В. Найпоширеніші сільськогосподарські культури України. Зернові колосові, бобові. Бульбоплоди : навчальний посібник. Полтава : ФОП Говоров С. В., 2015. 80 с., з іл.
7. Лозовіцький П. С. Основи землеробства та рослинництва Книга 2. Рослинництво : посібник для вищих учбових закладів. К., 2010. 268 с.
8. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010. Київ : Вид-во «Соціформ», 2010.
9. Мартин А. Г. Осипчук С. О., Чумаченко О. М. Природно-сільськогосподарське районування України : монографія. К. : ЦП "Компринт". 328 с.
10. Системи землеробства, історія їх розвитку і наукові основи : підручник / І. Д. Примак та ін. Біла Церква, 2004. 528 с.
11. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2020 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/09/zb_sg_20.pdf
12. Управління даними сільськогосподарських підприємств України : довідник. / К. Тужик, А. Кучерова, О. Лесняк, О. Христенко. Р. Шлаудерер. Київ, 2020. 80 с.
13. Хомик Н. І., Цьонь Г. Б., Довбуш Т. А., Олексюк В. П. Основи агрономії : навчальний посібник (курс лекцій) Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2021. 232 с
14. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу. К., 2016. 61 с. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Academic_Writing_Course.pdf

7. Інформаційні ресурси

15. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/pro-nas/misiya-ta-strategiya>
16. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН. URL: <http://www.fao.org/countryprofiles/index/ru/?iso3=UKR>.
17. Науково-практичне видання Agroexpert. URL: <http://www.agroexpert.ua/>
18. Сайт для агрономів Superagronom. URL: <https://superagronom.com>
19. Наукова бібліотека НУБГП. URL: http://nuwm.edu.ua/MySQL/page_lib.php
20. Research Institute of Organic Agriculture FiBL. URL: <https://www.fibl.org/en/>
21. Worldometers. URL: <https://www.worldometers.info/uk/>.
22. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/>
23. Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних націй (ФАО). URL: <http://www.fao.org/countryprofiles/index/ru/?iso3=UKR>.
24. Агробізнес України. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>
25. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 2. Сільське господарство та пов'язані з ним послуги. Наказ від 07.06.2004 № 212. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/146710__146710
26. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». URL: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_acgr.pdf.